

ГАПОН В.В.
ЧИМБАЙ Л.Л.
БАРАБАШ О.А.
ПОПКОВА Л.В.

ДНУ «Інститут освітньої аналітики» МОН України

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗАМОВЛЕННЯ НА ПІДГОТОВКУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті наведено результати аналізу принципів і дослідження методології формування державного замовлення на підготовку здобувачів вищої освіти. Описано та сформувано принципи розміщення державного замовлення на підготовку здобувачів вищої освіти. Описано проблеми, які виникають при подальшому працевлаштуванні випускників ВНЗ.

Описано дисбаланс між попитом на фахівців і випуском їх закладами освіти та описано функціональних підхід, який описує процес регулювання державного замовлення відповідно до послідовних стадій: прогнозування, планування і формування, розміщення, виконання. Проведено дослідження та виявлено, що найбільш важливою і складною проблемою є визначення перспективної потреби держави у фахівцях з певним рівнем кваліфікації; визначення обсягів їх підготовки у закладах вищої освіти; прогнозування прийому, випуску та контингенту студентів. Наукове пізнання проблеми підготовки кваліфікованих фахівців у сучасних умовах вимагає системного підходу, а вдосконалення неможливе без проведення аналітичних досліджень та моніторингу освітньої діяльності закладів вищої освіти, створення єдиного інформаційного середовища. Головними чинниками, які підлягають дослідженню і аналізу, є мережа закладів вищої освіти, прийом та контингент студентів, випуск фахівців, кадрові та матеріальні ресурси навчальних закладів.

Ключові слова: державне замовлення, вища освіта, здобувачі вищої освіти, Міністерство освіти і науки України, зовнішнє незалежне оцінювання.

HAPON V.
CHYMBAY L.
BARABASH O.
POPKOVA L.

DNU "Institute of Educational Analysis", Ministry of Education and Science of Ukraine

APPROACHES TO THE FORMATION OF A STATE ORDER FOR TRAINING OF HIGHER EDUCATION APPLICANTS IN UKRAINE

The article presents the results of the analysis of the principles and the study of the methodology of the formation of a state order for the training of applicants of higher education. The principles of placement of the state order for the training of applicants of higher education have been described and formulated in the article. The problems that arise in the further employment of graduates of higher educational institutions have been analyzed by the author. An imbalance between the demand for specialists and their release by educational institutions has been described, and a functional approach describing the process of regulation of the state order according to the consecutive stages (forecasting, planning and formation, placement, execution) has been presented. The research was conducted and it was found that the most important and complex problem is the definition of the prospective needs of the state in specialists with a certain level of qualification; determining of the extent of their training in higher education institutions; forecasting of admission, issue and contingent of students. Scientific knowledge of the training of qualified specialists in modern conditions requires a systematic approach, and improvement is impossible without conducting analytical research and monitoring of educational activity of institutions of higher education, creation of a single information environment. The main factors to be studied and analyzed are the network of higher education institutions, reception and contingent of students, graduation of specialists, personnel and material resources of educational institutions.

Key words: state order, higher education, applicants of higher education, Ministry of Education and Science of Ukraine, external independent evaluation.

Постановка проблеми. Вища освіта є важливим чинником рівня соціально-економічного розвитку держави. На різних етапах розвитку суспільства потреба в фахівцях з вищою освітою не однакова. Це залежить від розвиненості країни, існуючих міжнародних стандартів, стереотипів щодо отримання освіти. Кількісне визначення потреби держави у фахівцях з вищою освітою є складовою перспективного прогнозування розвитку вищої освіти в цілому. Державну політику у сфері вищої освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки (Міністерство освіти і науки України). Держава сприяє підготовці конкурентоспроможних спеціалістів, доступності вищої освіти, інтеграції системи вищої освіти в Європейський простір зі збереженням і розвитком національних досягнень та прогресивних традицій [1]. Регулювання процесу підготовки здобувачів вищої освіти здійснюється засобами державного замовлення. Дослідження моделей і принципів формування державного замовлення є одним із важливих чинників збалансованого забезпечення галузей держави трудовими ресурсами.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням дослідження нормативно-правового забезпечення, історичним аспектам, аналізу державного фінансування у сфері державного замовлення присвячені численні

наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених. Проблемам вироблення політичного курсу і стратегії розвитку вищої освіти присвячені праці Н.О. Борецької, В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка. Історико-педагогічний досвід розвитку системи підготовки кадрів у вищій освіті досліджувала І.Ю. Рєгейло. Вивченню зарубіжного досвіду реформування системи підготовки фахівців у вищій освіті присвячені праці науковців: Н.М. Денисенкової, І.А. Семечь-Орлової, О. Г. Тягушевої. Питання формування і оптимізації державного замовлення вивчали М.Ю. Авксентьев, В.К. Галіцин, І.С. Кочарян.

Метою статті є дослідження принципів і підходів до формування державного замовлення на підготовку здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Формування та розміщення державного замовлення на підготовку здобувачів вищої освіти базується на таких принципах:

- доступність і конкурсність здобуття вищої та професійно-технічної освіти і забезпечення відповідності освітніх послуг потребам ринку праці;
- відповідність освіти потребам особи, суспільства та держави, випереджувальний характер професійної і освітньої підготовки за пріоритетними напрямками;
- конкурсність у відборі навчальних закладів на підготовку фахівців та визначення потреби у підготовці кадрів на перспективу за допомогою прогнозного методу.

Важливою особливістю формування державного замовлення на підготовку здобувачів вищої освіти в Україні є його подвійне призначення. З одного боку, за його допомогою задовольняється потреба економіки України у висококваліфікованих фахівцях, а з іншого – забезпечується конституційне право громадян України на здобуття вищої освіти.

У статті 72 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII затверджено мінімальні обсяги державного замовлення на підготовку фахівців за новими ступенями – молодшого бакалавра, бакалавра, які становлять не менше 51% від кількості випускників загальноосвітніх навчальних закладів в поточному році. Для ступеня магістра ця величина складає 50% від випускників за державним замовленням ступеня бакалавр в поточному році і 70% – для вищих навчальних закладів зі статусом дослідницького [1]. Згідно із дослідженнями Світового економічного форуму, здійсненими в рамках розрахунку Глобального індексу конкурентоспроможності в 2016 році, Україна знаходиться на 14 місці в світі за охопленням населення вищою освітою зі 140 країн (на 13 місці зі 144 країн в 2015 році), але при цьому за якістю вищої математичної і природничої освіти знаходиться на 38 місці (на 30 – в 2015 році) [2].

Вступ до закладів вищої освіти (далі – ЗВО) проводиться на конкурсній основі. З 2004 року почала вводитися в дію система зовнішнього незалежного оцінювання (далі – ЗНО), результати якого зараховуються як результати державної підсумкової атестації і як результати вступних іспитів до закладів вищої освіти. Центром тестових технологій Міжнародного фонду "Відродження" спільно з Міністерством освіти і науки України було проведено тестування 4485 випускників шкіл, а у 31 вищому навчальному закладі були прийняті рішення про зарахування результатів тестування як вступних випробовувань. Указом Президента від 4 липня 2005 року Міністерству освіти і науки України було доручено впродовж 2005–2006 рр. здійснити перехід до проведення вступних випробовувань до вищих навчальних закладів шляхом ЗНО. А вже з 2008 року проходження ЗНО стало обов'язковою умовою вступу до вищого навчального закладу. Аналіз даних Державної служби статистики України свідчить, що конкурс вступу до ВНЗ III-IV р.а. у 2010–2016 рр. за всіма формами навчання зростав (табл. 1) від 329 поданих заяв до 646 поданих заяв. Для ВНЗ I-II р.а. зростання спостерігалось у 2010–2015 рр. від 180 поданих заяв до 256 поданих заяв і зменшення – за всіма формами навчання у 2016 році [3].

Таблиця 1

Конкурс вступу до закладів вищої освіти
(кількість поданих заяв на 100 зарахованих)

	I-II рівнів акредитації						III-IV рівнів акредитації					
	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	180	190	213	240	256	223	329	430	472	535	537	646
<i>За формами навчання:</i>												
денною	193	203	229	256	266	232	401	534	588	642	611	746
вечірньою	170	165	184	187	239	225	204	236	272	215	435	312
заочною	119	125	134	134	144	141	158	167	187	208	252	260

Складено на основі даних Державної служби статистики України

Значною проблемою залишається працевлаштування випускників за фахом. Вища освіта є чинником, який підвищує шанси на успішне працевлаштування, хоча і не гарантує його. Працевлаштування включає в себе реалізацію отриманих знань і навичок та їх застосування на практиці. На ринку праці випускники ВНЗ характеризуються специфічними рисами, такими як:

- наявність вищої освіти, але відсутність або недостатність досвіду роботи;
- відсутність навичок пошуку роботи;
- з боку роботодавців вимоги до особистих якостей, пріоритети до знань, оцінка якості випускників залежно від репутації ВНЗ.

В умовах недостатнього фінансування на оновлення матеріально-технічної бази, застарілого лабораторного обладнання ЗВО підготовка майбутніх фахівців поглиблює проблему працевлаштування випускників за здобутим фахом.

У табл. 2 наведено рівень зайнятості населення за віковими групами [4]. Як свідчать наведені дані, для молоді 25–29 років рівень безробіття у 2012–2016 рр. залишається вищим за середній по Україні. Рівень зайнятості для цієї групи населення залишається значно нижчим, ніж для вікових груп 30–39 і 40–49 років.

1 січня 2017 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до закону України «Про вищу освіту» щодо працевлаштування випускників» № 1662-VIII, прийнятий Верховною Радою України 6 жовтня 2016 року. Цим законом скасовується обов'язкове відпрацювання випускниками закладів вищої освіти, підготовка яких здійснювалася за державним замовленням. Передбачається, що випускники закладів вищої освіти вільні у виборі місця роботи (за винятком військових), а ЗВО не зобов'язані здійснювати їх працевлаштування.

Існує дисбаланс між попитом на фахівців і випуском їх закладами освіти. За даними Міністерства соціальної політики України станом на грудень 2011 року в середньому по Україні на 1 посаду економіста претендувало 40 фахівців, на посаду бухгалтера – 21, юриста – 20. Проблема забезпечення економіки висококваліфікованими спеціалістами має дві складових. З одного боку, це ліцензування закладів вищої освіти, за якого визначається максимально можливий обсяг прийому у ЗВО [5]. Для більшості закладів вищої освіти цей обсяг не використовується на сто відсотків або використовується не по всіх спеціальностях. З іншого боку, це розміщення державного замовлення на підготовку здобувачів вищої освіти. При цьому замовлення обмежене як обсягом ліцензованого випуску кожного конкретного ЗВО, так і потребами економіки України у висококваліфікованих фахівцях, а також бюджетними обмеженнями на вищу освіту. У 2014 році ліцензований обсяг всіх закладів вищої освіти складав 2358 тис. осіб, у той час як допущено до конкурсу було 1663 тис. абітурієнтів. Спостерігається також значна незбалансованість у розподілі заяв між спеціальностями.

Таблиця 2

Рівень зайнятості населення за віковими групами у 2012–2016 рр.

	2012		2013		2014		2015		2016	
	рівень зайнятості	рівень безробіття	рівень зайнятості	рівень безробіття	рівень зайнятості	рівень безробіття	рівень зайнятості	рівень безробіття	рівень зайнятості	рівень безробіття
усе населення	59,7	7,5	60,3	7,2	56,6	9,3	56,7	9,1	56,3	9,3
<i>у тому числі</i>										
15–24 років	33,7	17,3	32,5	17,4	29,5	23,1	28,2	22,4	27	23,0
25–29 років	73,8	9,5	73,8	8,7	71,6	11,1	71,8	11,2	69,8	11,7
30–39 років	78,8	6,7	79,85	6,35	76,4	8,7	76,7	8,45	76,55	8,45
40–49 років	80	6,2	80,5	6,2	78,4	7,3	78,6	7,6	78,2	7,7
50–59 років	62,2	5,3	63,8	5,1	59,4	6,0	61,7	6,3	62,4	7,3
60–70 років	24	0,1	23,8	0	15,5	0,1	14,5	0,1	14,3	0,1

Складено на основі даних Державної служби статистики України

Функціональний підхід до формування державного замовлення і реалізації його принципів складається із послідовних стадій: прогнозування, планування і формування, розміщення, виконання. Важливим є визначення адміністративно-правових джерел регулювання державного замовлення для кожної стадії [6].

Перша група – правові джерела, що визначають правові відносини на стадії прогнозування державного замовлення в сфері вищої освіти. Базовим документом є Конституція, яка не містить кількісних норм щодо здійснення державного замовлення, проте встановлює одну з важливих функцій держави – забезпечення права громадян на здобуття безоплатної вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі та базові принципи управління економікою. Реалізація конституційних положень щодо права громадян на освіту знайшли своє відображення у законах України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, «Про професійно-технічну освіту» від 10.02.1998 № 103/98-ВР, «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII.

Особливу роль відіграють правові концепції, в яких встановлено завдання й прогнозовані потреби держави на середньо- та довгострокову перспективу, вирішення яких має здійснюватись саме через державне замовлення. Зокрема, до таких правових джерел належить Концепція Державної цільової

економічної програми розвитку легкового автомобілебудування на період до 2020 року, в межах якої планується сприяння підготовці висококваліфікованих кадрів для автомобілебудівної галузі [7].

Випереджальний характер професійної і освітньої підготовки за пріоритетними напрямками також регулюється міжнародними договірними актами, що носять передусім стратегічний характер. Зокрема, це угоди між МОН України та відповідними міністерствами зарубіжних країн про співробітництво в галузі освіти, наприклад, Угода між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Республіки Польща про співробітництво в галузі освіти від 19 січня 2015 р. [8]. Основні засади прогнозування потреби у фахівцях та робітничих кадрах на ринку праці закріплено у Законі України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» від 20 листопада 2012р. № 5499-VI.

На стадії планування і формування державного замовлення в сфері вищої освіти правове регулювання здійснюється щорічними постановами Кабінету Міністрів України, що затверджують обсяги державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів для державних потреб у відповідному році. Особливо в цій групі джерел слід виділити листи МОН України, якими встановлюються директиви у формі квот під час формування державного замовлення для прийому до ЗВО окремих категорій абітурієнтів (наприклад, сільської молоді, іноземців тощо).

Ретроспективний аналіз нормативно-правової бази щодо державного замовлення на підготовку здобувачів вищої освіти дозволив визначити основні підходи й тенденції розвитку показників формування й розподілу державного замовлення. Такі нормативно-правові акти, як Закон України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» від 20.11.2012 № 5499-VI, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» від 15.04.2013 № 306, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» від 20.05.2013 № 363 та Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики розрахунку орієнтовної середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта» від 20.05.2013 № 346, – внесли суттєві зміни в систему формування і розподілу державного замовлення. Прийняті документи надають можливість удосконалити процедуру планування, аналізу та контролю формування витрат державного бюджету на виконання державного замовлення з підготовки здобувачів вищої освіти, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів у розрізі спеціальностей (напрямів підготовки), галузей знань, професій та форм навчання.

Відповідно до Закону України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» від 20.11.2012 № 5499-VI державне замовлення формується центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державного замовлення, з урахуванням середньострокового прогнозу потреби у фахівцях та робітничих кадрах на ринку праці. При його складанні враховується:

- попит та пропонування робочої сили на ринку праці, у тому числі за видами економічної діяльності та професіями відповідно до класифікатора професій;
- чисельність зареєстрованих безробітних за видами економічної діяльності та професіями відповідно до класифікатора професій;
- кількість випускників вищих та професійно-технічних навчальних закладів, що звернулися до Державної служби зайнятості за сприянням у працевлаштуванні, зокрема ті, що навчалися за державним замовленням.

Порядком розміщення державного замовлення вперше визначено механізм розміщення державного замовлення на підготовку фахівців на конкурсних засадах, виходячи з принципів добросовісної конкуренції, відкритості та прозорості, об'єктивного і неупередженого оцінювання конкурсних пропозицій вищих та професійно-технічних навчальних закладів.

Серед державних замовників Міністерство освіти і науки України є найбільшим. З 2018 року в його підпорядкуванні знаходиться 419 державних ВНЗ (I-II – 274; III-IV – 145). Згідно з Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» з 2018 року 142 заклади освіти було передано на фінансове забезпечення з місцевих бюджетів.

На рівні Міністерства освіти і науки України виконується формування конкурсних пропозицій обсягу прийому та випуску здобувачів вищої освіти. На цьому етапі виконується опрацювання пропозицій обсягів прийому та випуску, контингенту та середньорічної вартості підготовки одного фахівця закладами вищої освіти за спеціальностями. Заявлені ЗВО пропозиції узгоджуються з обласними державними адміністраціями і обласними центрами зайнятості.

Формування зведеної таблиці “Пропозиції до проекту державного замовлення на підготовку фахівців та науково-педагогічних кадрів Міністерства освіти і науки України”, яка передається Міністерству

економічного розвитку і торгівлі України, здійснюється на основі інформації ЗВО за спеціальностями.

На рис. 1 наведено схему інформаційних потоків формування державного замовлення в Міністерстві освіти і науки України. Пропозиції обсягів державного замовлення на підготовку здобувачів вищої освіти за ОКР, галузями, напрямками, спеціальностями збираються і опрацьовуються за допомогою програмного забезпечення «Обсяги прийому та випуску закладами вищої освіти», розробленого Інститутом освітньої аналітики. Зведена інформаційна база є основою для формування вихідних форм, які передаються Міністерству економічного розвитку і торгівлі України для розробки проекту постанови Кабінету Міністрів України про державне замовлення. Після прийняття постанови КМУ про державне замовлення і внесення змін в базу даних для кожного ЗВО формується вихідна форма з обсягами державного замовлення, яка затверджується наказом Міністерства освіти і науки України.

З 2017 року механізм розміщення державного замовлення передбачає формування пропозицій мінімальних та максимальних обсягів державного замовлення для опрацювання визначених показників для освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра та магістра медичного, фармацевтичного та ветеринарного спрямувань на основі повної загальної середньої освіти за спеціальностями, для яких проводиться відкритий (широкий) конкурс.

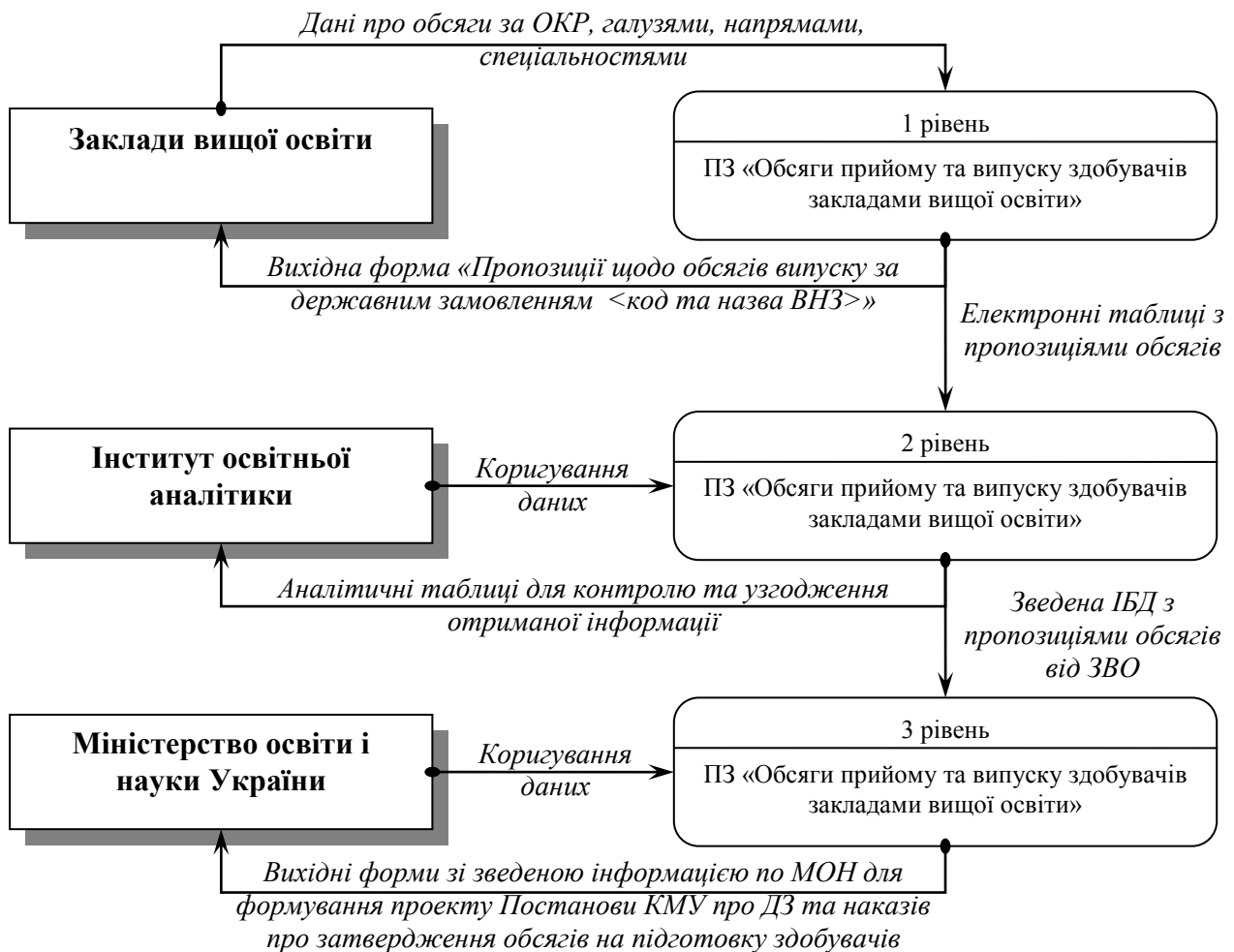

Рис. 1. Концептуальна схема потоків інформації процедури формування державного замовлення

Показники, що підлягають обробці:

- код закладу вищої освіти або відокремленого структурного підрозділу в Єдиній державній електронній базі з питань освіти;
- ліцензований обсяг;
- максимальний обсяг державного замовлення у попередньому році (на основі повної загальної середньої освіти, денна форма);
- фактичний обсяг державного замовлення у попередньому році (на основі повної загальної середньої освіти заочна форма);
- мінімальний обсяг державного замовлення;
- максимальний обсяг державного замовлення;
- квота 1 – обсяг для прийому вступників, що мають право на вступ на основі вступних іспитів, крім осіб, які мають право на квоту 2;

- квота 2 – обсяг для прийому вступників, що мають право на вступ на основі вступних іспитів відповідно до "Порядку прийому для здобуття вищої та професійно-технічної освіти осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України", затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24 травня 2016 року № 560, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 31 травня 2016 року за № 795/28925;

- квота 3 – обсяг державного замовлення, наданого за кошти місцевого бюджету.

Обробляються дані від ЗВО, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, Міністерству охорони здоров'я України та Міністерству культури України. Зведена таблиця після затвердження Міністерством освіти і науки України передається до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

На виконання положень Закону України «Про вищу освіту» та відповідно до листа МОН України «Щодо надання роз'яснення» від 30.01.17 р. № 1/9-34 заклади вищої освіти оголошують конкурсні пропозиції для здобуття ступеня магістра на основі раніше здобутого ступеня бакалавра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) на місця державного замовлення за освітньо-професійними програмами підготовки магістра в обсязі 90 кредитів за денною й заочною формами навчання та за освітньо-науковими програмами підготовки магістра в обсязі 120 кредитів за денною формою навчання [12].

З метою ефективного розміщення державного замовлення на підготовку магістрів Міністерством освіти і науки України розроблено та затверджено Положення про критерії розміщення державного замовлення на підготовку магістрів для вищих навчальних закладів, які знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України наказом від 14.06.17 р. № 858. Розміщення державного замовлення проводиться по кожній конкурсній пропозиції пропорційно обчислюваному конкурсному балу. Важливими на цій стадії є накази державних замовників, які визначають порядок утворення й роботи конкурсних комісій із розміщення державного замовлення на підготовку здобувачів у підпорядкованих закладах вищої освіти, закладах післядипломної освіти, науково-дослідних установах. Зокрема, в Міністерстві освіти і науки України наказом «Про затвердження Положення про конкурсну комісію Міністерства освіти і науки України з відбору виконавців державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» від 30.05.2013 № 646, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13 червня 2013 р. за № 957/23489, затверджено відповідне положення. В документі визначено мету створення конкурсної комісії, її основні завдання, терміни створення і склад, організаційні питання роботи. Конкурсна комісія проводить відбір виконавців державного замовлення. Основними критеріями відбору виконавців є:

- наявність ліцензії на право надання освітніх послуг за відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем, відповідних сертифікатів;

- висновки експертної комісії та експертної ради щодо рівня кадрового забезпечення підготовки фахівців заявлених напрямів (спеціальностей), рівень матеріально-технічної бази, навчально-методичного та інформаційного забезпечення учасника конкурсу;

- погодження проектних показників обсягу державного замовлення з регіональними державними службами зайнятості, а також з місцевими органами управління освітою (відповідно до місцезнаходження навчального закладу, наукової установи, їх відокремлених структурних підрозділів).

На стадії виконання державного замовлення правове регулювання визначають підзаконні нормативно-правові акти, нормативні акти державних замовників, статутні документи виконавців замовлення, а також нормативно-правові договори. Це можуть бути статuti виконавців та інші внутрішні організаційно-розпорядчі акти з підготовки фахівців. Особливий вид правових актів становлять нормативно-правові договори:

- державний контракт, що може укладатися за результатами конкурсу між державним замовником й виконавцем державного замовлення, у якому зазначаються економічні й правові зобов'язання сторін та регулюються їх взаємовідносини;

- міжнародні угоди між державними замовниками та зарубіжними виконавцями державного замовлення, а також між вітчизняними та зарубіжними виконавцями (у тому числі за умов академічного обміну, міжнародної співпраці).

Виконання державного замовлення має бути спрямоване на посилення відповідальності навчальних закладів за підготовку кадрів належного рівня якості. Якість освіти трактується як відповідність наявності у випускників закладів вищої освіти знань, умінь та навичок рівню, не нижчому від світового.

На практиці для визначення якості освіти застосовуються такі підходи: традиційний (престижність ЗВО), менеджерський (задоволення клієнта рівнем отриманих послуг), науковий (відповідність стандартам), демократичний (користь ЗВО для суспільства). Компетентного фахівця, крім професійної підготовки, відрізняють такі якості, як вміння критично мислити, володіння сучасною інформацією для успішного вирішення професійних завдань у визначений час в певних умовах. Професіонал повинен не тільки розуміти суть проблеми, а й вміти вирішити її на практиці. Тому в ході відбору виконавців державного замовлення необхідно враховувати відповідність заявленого напрямку підготовки фахівців направленості навчального закладу, досвід підрозділу чи кафедри, відповідальних за підготовку здобувачів вищої освіти, відповідній спеціальності.

Указом Президента України від 1 лютого 2012 року № 45 була схвалена Стратегія державної кадрової політики на 2012–2020 роки. Одним з першочергових завдань за напрямом підготовки кадрів в цьому документі визначено:

- прогнозування потреби у підготовці кваліфікованих робітничих кадрів та фахівців з вищою освітою в усіх сферах забезпечення життєдіяльності держави;
- формування та забезпечення виконання державного замовлення на підготовку кваліфікованих робітничих кадрів та здобувачів вищої освіти відповідно до визначених державою пріоритетів соціально-економічного розвитку;
- розроблення національної системи оцінювання якості освіти.

Висновки. Проведені дослідження довели, що найбільш важливою і складною проблемою є визначення перспективної потреби держави у фахівцях з певним рівнем кваліфікації; визначення обсягів їх підготовки у закладах вищої освіти; прогнозування прийому, випуску та контингенту студентів. Наукове пізнання проблеми підготовки кваліфікованих фахівців у сучасних умовах вимагає системного підходу, а вдосконалення неможливе без проведення аналітичних досліджень та моніторингу освітньої діяльності закладів вищої освіти, створення єдиного інформаційного середовища. Головними чинниками, які підлягають дослідженню і аналізу, є мережа закладів вищої освіти, прийом та контингент студентів, випуск фахівців, кадрові та матеріальні ресурси навчальних закладів.

Література

1. Про освіту : закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Економічний дискусійний клуб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0>
3. Конкурс на вступних іспитах до вищих навчальних закладів за матеріалами вибіркового обстеження (річні дані) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.
4. Економічна активність населення за матеріалами вибіркового обстеження (річні дані) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/rp.htm.
5. Авксентьев М.Ю. Оптимізація формування державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою / М. Ю. Авксентьев // Глобальні та національні проблеми економіки : електронне фахове видання / Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського. – 2014. – № 2. – С. 636–639.
6. Детюк А. М. Система джерел адміністративно-правового регулювання державного замовлення в сфері освіти [Електронний ресурс] / А. М. Детюк // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 4. – С. 60–65. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2015_4_13.
7. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку легкового автомобілебудування на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.01.2014 № 25-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/25-2014-r>.
8. Угода між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Республіки Польща про співробітництво в галузі освіти від 19 січня 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 16. – С. 212.
9. Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів : закон України від 20.11.2012 № 5499-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5499-17>.
10. Про затвердження Порядку розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів : постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 № 363 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 39. – С. 1378.
11. Про затвердження Порядку формування державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів : постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2013 № 306 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/http://zakon2.rada>.
12. Про вищу освіту : закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>.

References

1. Pro osvitu : zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Ekonomichniy diskusiyiny klub [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0>
3. Konkurs na vstupnykh ispytakh do vyshchyykh navchalnykh zakladiv za materialamy vybirkovykh obstezhen (richni dani) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.
4. Ekonomichna aktyvnist naseleння za materialamy vybirkovykh obstezhen (richni dani) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/rp.htm.
5. Avksentiev M.Yu. Optyimizatsiia formuvannya derzhavnogo zamovlennia na pidhotovku fakhivtsiv z vyshchoiu osvitoiu / M. Yu. Avksentiev // Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky : elektronne fakhove vydannia / Mykolaivskiy natsionalnyi universytet im. V. O. Sukhomlynskoho. – 2014. – № 2. – S. 636–639.
6. Detiuk A. M. Systema dzherel administratyvno-pravovoho rehuliuвання derzhavnogo zamovlennia v sferi osvity [Elektronnyi resurs] / A. M. Detiuk // Yurydychniy visnyk. Povitriane i kosmichne pravo. – 2015. – № 4. – S. 60–65. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2015_4_13.
7. Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi ekonomichnoi prohramy rozvytku lehkovoho avtomobilebuduvannia na period do 2020 roku : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15.01.2014 № 25-r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/25-2014-r>.

8. Uhoda mizh Ministerstvom osvity i nauky Ukrainy ta Ministrom natsionalnoi osvity Respubliki Polshcha pro spivrobotnytstvo v haluzi osvity vid 19 sichnia 2015 r. // Ofitsiyni visnyk Ukrainy. – 2015. – № 16. – S. 212.

9. Pro formuvannia ta rozmishchennia derzhavnoho zamovlennia na pidhotovku fakhivtsiv, naukovykh, nauково-pedahohichnykh ta robitnychykh kadriv, pidvyshchennia kvalifikatsii ta perepidhotovku kadriv : zakon Ukrainy vid 20.11.2012 № 5499-VI [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5499-17>.

10. Pro zatverdzhennia Poriadku rozmishchennia derzhavnoho zamovlennia na pidhotovku fakhivtsiv, naukovykh, nauково-pedahohichnykh ta robitnychykh kadriv, pidvyshchennia kvalifikatsii ta perepidhotovku kadriv : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.05.2013 № 363 // Ofitsiyni visnyk Ukrainy. – 2013. – № 39. – S. 1378.

11. Pro zatverdzhennia Poriadku formuvannia derzhavnoho zamovlennia na pidhotovku fakhivtsiv, naukovykh, nauково-pedahohichnykh ta robitnychykh kadriv, pidvyshchennia kvalifikatsii ta perepidhotovku kadriv : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15.04.2013 № 306 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/http://zakon2.rada>.

12. Pro vyshchu osvitu : zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556-VII [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>.

Рецензія/Peer review : 14.03.2018

Надрукована/Printed : 02.04.2018

Прорецензовано редакційною колегією